คู่มือ...

การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

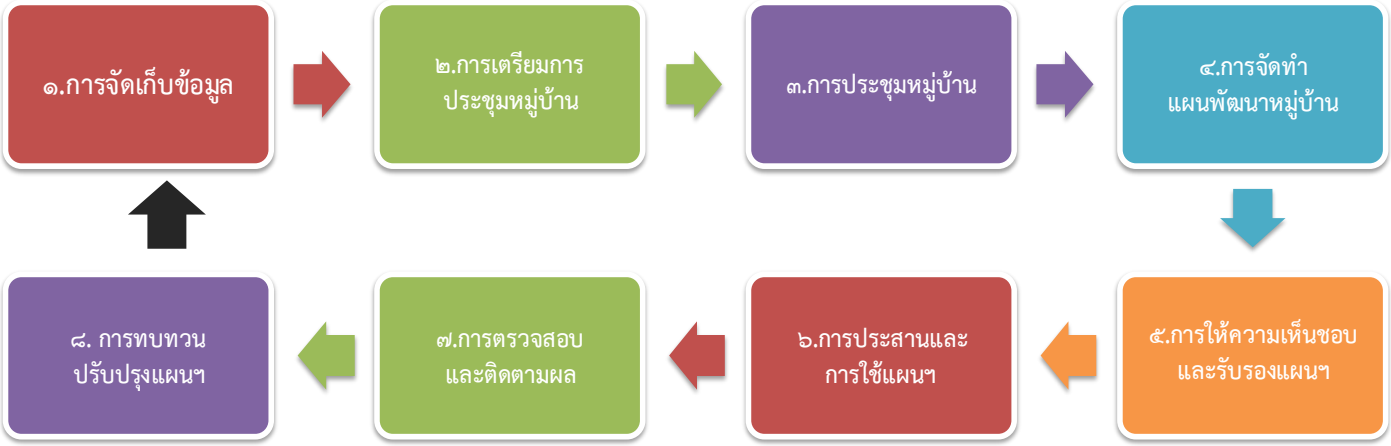

ขั้นตอนการบูรณาการ จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน....

ที่ทำการปกครองอำเภอโนนศิลา

กลุ่มบริหารงานปกครอง

โทรศัพท์/โทรสาร 043-2811-04

คำนำ

"แผน" ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของทุกกลุ่ม ทุกองค์กรตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงองค์กรขนาดใหญ่ ดังนั้น การจัดทำแผนที่มีคุณภาพครอบคลุมทุกมิติและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่มีอยู่จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ทุกกลุ่มทุกองค์กรต้องตระหนักและให้ความสำคัญ

"หมู่บ้าน" ถือเป็นโครงสร้างทางการปกครองในระดับพื้นฐานที่เล็กที่สุดของประเทศที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศแทบทุกมิติ ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ "หมู่บ้าน" จะต้องมีแผนที่สามารถกำหนดทิศทางการก้าวย่างเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมทุกมิติภายใต้หลักการพึ่งตนเองก่อนพึ่งหน่วยงานภายนอก และศักยภาพ ข้อมูล ข้อเท็จจริงของหมู่บ้านโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ได้กำหนดให้ "คณะกรรมการหมู่บ้าน" หรือ กม. เป็นองค์กรหลักทำหน้าที่บูรณาการจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2552 กำหนดให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนให้ กม. เป็นองค์กรหลักในการบูรณาการจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" และนำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" ที่ กม. จัดทำ เป็นข้อมูลในการจัดทำคำของบประมาณของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้ กม. สามารถบูรณาการจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถประสานและเชื่อมโยง "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" กับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ อำเภอโนนศิลาจึงได้จัดทำ "คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน" เล่มนี้ขึ้นมาเพื่อให้ กม. ใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ กม. สามารถจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(นายศักดิ์ชัย สุขโชคพานิช)

นายอำเภอโนนศิลา

สารบัญ

หน้า

1. ความเป็นมาของการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 4
2. การจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณ 6
3. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่ผ่านมา 6
4. ความหมายของแผนพัฒนาหมู่บ้าน 7
5. ความเหมือนและความแตกต่างของแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน 7
6. ความสำคัญของการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน 9
7. เป้าหมายของการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 9
8. บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 10
9. กระบวนการขั้นตอนการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 10
10. โครงการสำคัญที่ควรบรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน 16
11. ปฏิทินและช่วงเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 18
12. แนวทางปฏิบัติกรณีมีส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ขอเพิ่มแผนงานเฉพาะด้าน 20
13. บทบาทของส่วนราชการ หน่วยงาน และภาคีที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุน
    บทบาทของ กม. ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 21
14. กฎหมาย ระเบียบ หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 21

ภาคผนวก

- ตัวอย่างรูปแบบแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- แบบฟอร์มรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ความเป็นมา

"หมู่บ้าน" ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จนถึงปัจจุบันถือเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศ เป็นจุดแตกหักของการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวง กรม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการปกครองหมู่บ้านนั้นนอกจากกฎหมายจะกำหนดให้มีผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นหัวหน้าราษฎรแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือ กม. เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรก เมื่อปีพุทธศักราช 2486 แต่เนื่องจากอาจจะยังมีโครงสร้างไม่หลากหลายและหน้าที่ไม่ค่อยชัดเจนและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการจึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ใช้ กม. กลับแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานอื่น ๆ ขึ้นมารับผิดชอบงานในหมู่บ้าน ทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน บางหมู่บ้านเกิดปัญหาความขัดแย้งของประชาชนซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาของประชาชน

จากการถอดบทเรียนความสำเร็จของหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพของกรมการปกครองพบว่า ผู้ใหญ่บ้านจะสร้างทีมงานโดยรวบรวมคนเก่ง คนดี มีความสามารถในหมู่บ้าน ทุกกลุ่มทุกองค์กรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน มีการมอบหมายภารกิจให้รับผิดชอบตามความรู้ความชำนาญ มีการจัดเก็บข้อมูลของหมู่บ้านเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำเป็นแผนของหมู่บ้าน มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขโดยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น บ้านหนองกลางดง หมู่ที่ 7 ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บ้านสามขา หมู่ที่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านต้นแบบที่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้มีประสิทธิภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย มิให้เกิดเหตุและเป็นผู้ช่วยเหลือภาครัฐในการแก้ไขปัญหาอีกมากมาย เช่น บ้านควนหมาก ตำบลวังใหม่ อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา เป็นต้น ซึ่งหากสามารถทำให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีความเข้มแข็งและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพครบทุกหมู่บ้านแล้ว จะเป็นการสร้างโครงสร้างของประเทศให้มีความแข็งแกร่ง เป็นเกราะป้องกันปัญหาและเป็นพลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งสามารถแบ่งเบาภาระของภาครัฐ ลดปัญหาความซ้ำซ้อนทั้งเรื่องบุคลากร งบประมาณ ทำให้ประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณได้เป็นอย่างมาก

เพื่อทำให้หมู่บ้านซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศมีความเข้มแข็งทุกหมู่บ้าน กระทรวงมหาดไทยจึงได้เสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2551 เป็นต้นมา และในมาตรา 28 ตรี แห่งกฎหมายดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ กม. ให้มีโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้มีผู้แทนจากทุกกลุ่ม ทุกองค์กรในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมและกำหนดให้มีหน้าที่ ดังนี้

- ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่
- ปฏิบัติหน้าที่ตามที่นายอำเภอหรือผู้ใหญ่บ้านร้องขอ
- เป็นองค์กรหลักรับผิดชอบบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- บริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

/ส่วนโครงสร้าง...

ส่วนโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยตำแหน่ง ประกอบด้วย
   - ผู้ใหญ่บ้าน
   - ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
   - สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน
   - ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน
2. คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยการเลือก กฎหมายกำหนดให้ราษฎรในหมู่บ้านเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ หมู่บ้านละ 2 -10 คน
3. การแบ่งโครงสร้างการทำงานของ กม. แบ่งออกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้
   3.1 คณะทำงานด้านอำนวยการ
   3.2 คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย
   3.3 คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน
   3.4 คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ
   3.5 คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข
   3.6 คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
   3.7 คณะทำงานด้านอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน

แผนพัฒนาหมู่บ้าน คือ เครื่องมือที่หมู่บ้านใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูล แผนงานโครงการ/กิจกรรม ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน ภายใต้การบูรณาการข้อมูล ความคิด วิเคราะห์ การตัดสินใจ โดยผ่านการประชุมหมู่บ้าน ดังนั้น แผนพัฒนาหมู่บ้านจึงเป็นแผนที่เกิดจากความจำเป็นและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและเป็นบันไดขั้นแรกของการเชื่อมต่อไปยังแผนพัฒนาทุกระดับ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บูรณาการจัดทำร่วมกับประชาชนและทุกภาคส่วนเพื่อให้ได้แผนพัฒนาหมู่บ้านที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมทุกมิติ

คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2546 และวันที่ 6 พฤษภาคม 2546 กำหนดให้ทุกจังหวัดใช้การบริหารงานแบบบูรณาการและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด (Chief Executive Officer - CEO) ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 เป็นต้นมา ส่งผลให้มีการปรับระบบบริหารราชการของจังหวัดจากเดิมที่มุ่งเน้นให้จังหวัดปฏิบัติตามการสั่งการของส่วนกลาง ไปสู่การส่งเสริมให้จังหวัดเป็นหน่วยงานเชิงยุทธศาสตร์ภาครัฐ (Strategic Government Unit) ที่ต้องมีการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ โดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลในระดับจังหวัด (Area Agenda) รวมทั้งนำปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากำหนดเป็นแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ (Area Initiative) ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้จังหวัดมีขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่และลดทอนปัญหาที่จะเข้าสู่การตัดสินใจของส่วนกลางให้เหลือน้อยที่สุด

ระบบบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนา กลายเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศลงไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ส่งผลให้ราชการบริหารส่วนภูมิภาคมีบทบาทโดดเด่นในการบูรณาการนโยบายเร่งด่วนของรัฐ รวมทั้งภารกิจหลักของส่วนราชการในระดับภูมิภาคและความต้องการของทุกภาคส่วน มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัด ซึ่งเป็นภาพสะท้อนทำให้เห็นตัวตนและศักยภาพของแต่ละจังหวัดชัดเจนมากยิ่งขึ้น

/การจัดทำแผน...

การจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณ

การจัดทำแผนและงบประมาณการพัฒนาจังหวัด เดิมจะมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง เป็นผู้จัดสรรงบประมาณ ต่อมาได้มีการกระจายอำนาจให้ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นในช่วงปี 2546 โดยราชการบริหารส่วนภูมิภาคมีการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ซึ่งให้จังหวัดจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน สำหรับราชการส่วนท้องถิ่น จะมีสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่กำกับดูแล

ต่อมาในปี 2550 รัฐบาลได้มีการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหลายฉบับ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ทำให้มีผลกระทบต่อการบริหารการพัฒนาจังหวัดและอำเภอ ดังนี้

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

มาตรา 78 (2) กำหนดให้ "รัฐต้องสนับสนุนให้จังหวัด มีแผนและงบประมาณพัฒนาจังหวัดเพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ และมาตรา 87/1 กำหนดให้ "รัฐต้องดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติและระดับท้องถิ่น..."

- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งในฐานรากให้กับราชการบริหารส่วนภูมิภาค คือ จังหวัดและอำเภอจะต้องมีความเข้มแข็ง รวมทั้งเป็นการกระจายอำนาจในเรื่องงบประมาณ คือ งบประมาณของกระทรวงจะลดลง โดยจะกระจายไปตั้งจ่ายที่จังหวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริหารในพื้นที่

ดังนั้น การที่จังหวัดสามารถจัดตั้งงบประมาณเองได้จะทำให้เกิดผลดี กล่าวคือ เกิดความคล่องตัวและสามารถบริหารจัดการเพื่อพัฒนาจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด เนื่องจากในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดดังกล่าว จะเป็นการเชื่อมโยงแผนตั้งแต่ระดับหมู่บ้านและชุมชนมายังอำเภอ จังหวัด ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 ที่มีสาระสำคัญเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการแผ่นดิน

การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในห้วงที่ผ่านมา

การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมา มีการจัดทำขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 ที่กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ โดยการสนับสนุนให้องค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้านเสนอปัญหาความต้องการ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง กำหนดให้องค์กรประชาชนระดับหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีหน้าที่สำคัญในการเสนอปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านให้คณะกรรมการสภาตำบลพิจารณาจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาไว้ในแผนพัฒนาตำบล

ต่อมาได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2534 กำหนดให้จังหวัดกำหนดนโยบายและทิศทาง แนวทางการพัฒนา และประสานแผนงานและโครงการของจังหวัดที่สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ในรูปแบบแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมครอบคลุมทุกพื้นที่ในแต่ละจังหวัด ซึ่งแผนงานและโครงการในแผนพัฒนาจังหวัด ประกอบด้วย แผนงานและโครงการของหน่วยราชการในส่วนกลางที่ดำเนินการในพื้นที่ของจังหวัดและโครงการพัฒนาจังหวัดของหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น รวมทั้งโครงการพัฒนาตำบล โดยมีคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) เป็นองค์กรรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ สำหรับองค์กร

/ในระดับตำบล...

ในระดับตำบลและหมู่บ้านให้สภาตำบลมีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทระดับตำบล โดยให้ทุกตำบลมีคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบลหรือ คปต. ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและอุปกรณ์ ที่จำเป็นในการดำเนินงานตามโครงการที่สภาตำบลเป็นผู้ดำเนินการ

สำหรับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน ตามระเบียบดังกล่าว โดยมีหน้าที่พิจารณาปัญหาของหมู่บ้านแล้วจัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบลและโครงการพัฒนาตำบลของสภาตำบลเริ่มมีการกำหนดประเด็นปัญหา รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาที่มาจากสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาของหมู่บ้านมากขึ้น ส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในรูปแบบของการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนโดยประชาชนมีบทบาทและการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหาความเดือดร้อนระดับหมู่บ้านผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านและให้ความร่วมมือในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ควบคุมโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ก็มีมากขึ้นเช่นกัน

ความหมายของแผนพัฒนาหมู่บ้าน

แผนพัฒนาหมู่บ้าน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการตนเองที่ กม. และประชาชนในหมู่บ้านร่วมคิด วิเคราะห์ปัญหา ศักยภาพความพร้อมของหมู่บ้าน ภายใต้ข้อมูลที่คนในหมู่บ้านจัดเก็บ รวมถึงข้อมูลจากแผนชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นแผนที่ส่วนราชการ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุน หรือจัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมให้เป็นกรอบแนวทางการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาหมู่บ้านให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน

ความเหมือนและความแตกต่างของแผนพัฒนาหมู่บ้านกับแผนชุมชน

จากการติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการทำหน้าที่บูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในห้วงที่ผ่านมาพบว่า ส่วนราชการ หน่วยงาน ภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนระดับต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ ส่วนมากยังคงสับสนเกี่ยวกับชื่อและความหมายแผนระหว่าง **“แผนพัฒนาหมู่บ้าน”** กับ **“แผนชุมชน”** ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร แล้วที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร

เพื่อสร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบและเห็นความแตกต่างระหว่าง “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” กับ “แผนชุมชน” จึงให้ข้อมูลเพื่อง่ายต่อการสร้างความเข้าใจว่า โครงสร้างทางการปกครองในระดับฐานรากของประเทศไทย ประกอบด้วย “หมู่บ้าน” และ “ชุมชน”

- **หมู่บ้าน** คือ หน่วยการปกครองท้องที่ในระดับเล็กสุดที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นเครือญาติ ที่เกี่ยวโยงผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น โดยใน “หมู่บ้าน” จะมีผู้ใหญ่บ้านที่ราษฎรเลือกเป็นผู้นำ ทำหน้าที่ปกครองราษฎร ในหมู่บ้าน โดยมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วยเหลือ และมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

- **ชุมชน** คือ ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล (เฉพาะเทศบาลตำบลที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกเลิกตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามมาตรา 4 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546)

/ความหมาย...

ความหมายของ "ชุมชน" เป็นกลุ่มย่อยหรือชุมชนย่อยเพื่อการพัฒนาที่จัดตั้งขึ้นในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล (ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบล) ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 1403/ว 1553 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2530 ซึ่งชุมชนย่อยเพื่อการพัฒนา หมายถึง ชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันโดยมีสภาพพื้นที่หรือสภาพภูมิศาสตร์ร่วมกัน เช่น ในเขตถนน ตรอก ซอย อาคาร อาคารเรือนแถวเดียวกัน หรือมีลักษณะทางกายภาพเดียวกัน เช่น คุ้มต่างๆ ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง หรือหมู่บ้านจัดสรร เป็นต้น

เมื่อ "หมู่บ้าน" กับ "ชุมชน" มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ตามข้อมูลที่ปรากฏข้างต้น ดังนั้น เมื่อหน่วยการปกครองดังกล่าวจะพิจารณากำหนดทิศทางการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเป็นแผน จึงต้องมีชื่อเรียกที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของตนเอง กล่าวคือ ถ้าเป็นแผนที่หมู่บ้านจัดทำขึ้นก็คือ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" ในขณะเดียวกัน ถ้าเป็นแผนที่ชุมชนจัดทำขึ้นก็คือ "แผนชุมชน" แม้ในอดีตที่ผ่านมาจะมีการเรียกชื่อแผนเหมือนกันทั้งในหมู่บ้านและในชุมชนว่าเป็น "แผนชุมชน" แต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้ กม. เป็นกลไกหลักรับผิดชอบบูรณาการจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" ส่งผลทำให้แผนของหมู่บ้าน คือ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" ทั้งนี้ เนื่องจากในห้วงที่ผ่านมามีทั้งส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชนและภาคประชาสังคมได้เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนให้หมู่บ้านจัดทำแผนเป็นจำนวนมาก จนทำให้บางหมู่บ้านมีแผนมากกว่า 1 แผน ซึ่งส่งผลทำให้แผนไม่มีเอกภาพและประชาชนในหมู่บ้านเกิดความสับสนว่า ควรยึดแผนใดดี ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้ กม. ซึ่งเป็นกลไกของหมู่บ้านและมีผู้แทนทุกกลุ่ม ทุกองค์กรในหมู่บ้านเป็นกลไกหลักรับผิดชอบบูรณาการแผนทุกแผนในหมู่บ้านให้เหลือเพียงแผนเดียว เรียกว่า "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" ส่วนหมู่บ้านที่ยังไม่มีแผนใด ๆ ก็ให้ กม. จัดทำขึ้น เรียกว่า "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" เช่นกัน กล่าวโดยสรุป

1) แผนพัฒนาหมู่บ้าน คือ แผนที่ใช้สำหรับวางแผน ป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการร่วมกับทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน

2) แผนชุมชน คือ แผนที่ใช้สำหรับวางแผนป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาในชุมชน ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดบทบาทของหน่วยงานในสังกัดในการทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของ กม. ดังนี้

1) สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการบูรณาการในระดับนโยบาย

2) กรมการปกครองเป็นหน่วยงานหลักในการทำความเข้าใจและซักซ้อมแนวทางปฏิบัติในการบูณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมอบให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

3) กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาวิทยากรกระบวนการและระบบรองรับมาตรฐานแผน

4) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลักในการสร้างความเข้าใจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นให้ท้องถิ่นพิจารณานำโครงการตามแผนพัฒนาหมู่บ้านบรรจุในแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

/ความสำคัญ...

ความสำคัญของการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1) ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ค้นหาศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน ไปสู่การพึ่งตนเอง โดยคนในหมู่บ้านช่วยกันหาสาเหตุและหาทางแก้ไขกันเอง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) การสำรวจข้อมูลทั้งหลายที่อยู่อย่างกระจัดกระจายในหมู่บ้าน ทำให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยและสภาพปัญหาของหมู่บ้าน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุและหาทางแก้ไขปัญหา

3) หมู่บ้านจะได้รับทราบปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน และสามารถร่วมมือกันแก้ไขปัญหารวมทั้งจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อหาแหล่งงบประมาณมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ตลอดจนการกำหนดอนาคตในการพัฒนาหมู่บ้านไปสู่การพึ่งพาตนเอง

4) เป็นการพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้นำของคนในหมู่บ้าน ตลอดจนก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้าน

5) เป็นการเสริมสร้างและฝึกฝนวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชน

เป้าหมายของการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

แผนพัฒนาหมู่บ้านมิใช่เป็นเพียงการศึกษาปัญหาของหมู่บ้านแล้วนำมากำหนดเป็นแผนงาน/โครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านเท่านั้น แต่แผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในหมู่บ้านได้ตระหนักถึงศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ และสามารถดึงศักยภาพของตนเองที่มีอยู่นั้นมาทำให้เกิดการปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของตำบล อำเภอ และจังหวัด ดังนั้น กระบวนการส่งเสริมการบูรณาการจัดทำ “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” จึงมีเป้าหมาย ดังนี้

1) เพื่อค้นหาศักยภาพของหมู่บ้าน รับทราบปัญหาความต้องการ และจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และสามารถนำไปกำหนดวิธีการในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านได้อย่างถูกต้อง

2) เพื่อจัดทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ และเสนอองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอ ใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด

3) เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิด พฤติกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านด้วยตนเองซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

4) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน ก่อให้เกิดความร่วมมือของคนในหมู่บ้านในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบ ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน

5) เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน วิถีชีวิตประชาธิปไตย และเกิดความรักความสามัคคีในหมู่บ้าน

/บทบาท...

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1. สำรวจข้อมูล
2. บูรณาการแผนจากทุกภาคส่วน
3. ทบทวนแผนตามความต้องการของประชาชน
4. ผ่านที่ประชุมหมู่บ้าน
5.จัดส่งแผนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น (2) คณะกรรมการบริหารงานอำเภอ (ก.บ.อ.) เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์อำเภอ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตร สาธารณสุข เพื่อบรรจุไว้ในแผนของส่วนราชการนั้น ๆ

กระบวนการขั้นตอนในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำหนดขั้นตอนไว้ 8 ขั้นตอน ดังนี้

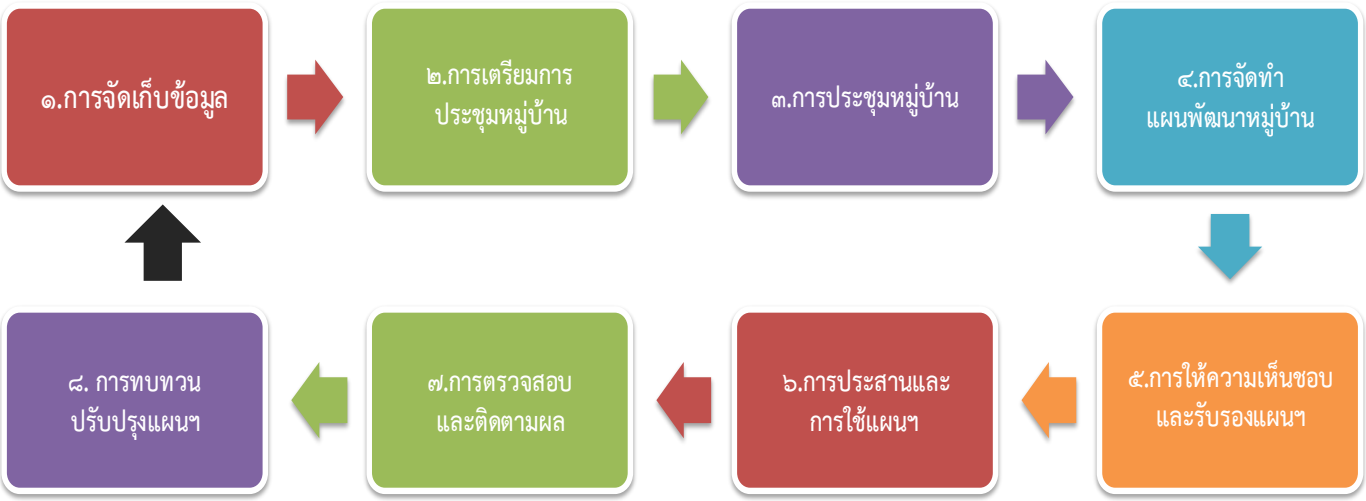

แผนภาพกระบวนการขั้นตอนบูรณการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเก็บข้อมูล ครัวเรือน ข้อมูลหมู่บ้าน
ขั้นตอนที่ 2 การตรียมการประชุมหมู่บ้าน
ขั้นตอนที่ 3 การประชุมหมู่บ้าน
ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
ขั้นตอนที่ 5 การให้ความเห็นชอบและรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้าน
ขั้นตอนที่ 6 การประสานและการใช้แผนพัฒนาหมู่บ้าน
ขั้นตอนที่ 7 การตรวจสอบและติดตามผล
ขั้นตอนที่ 8 การทบทวน ปรับปรุง แผนพัฒนาหมู่บ้าน

/ขั้นตอน...

ขั้นตอน	รายละเอียด
1. การจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนและหมู่บ้าน	เพื่อให้รู้ถึงสถานะของหมู่บ้านจำเป็นต้องมีการจัดเก็บข้อมูลที่หมู่บ้านอยากรู้และจำเป็นต่อการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยแบ่งออกเป็น 1.1 ข้อมูลครัวเรือน กม. ออกแบบการจัดเก็บข้อมูลและมอบหมายให้หัวหน้าคุ้มบ้าน หัวหน้ากลุ่มบ้าน หรือเขตบ้านแล้วแต่กรณี เป็นผู้รับผิดชอบจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนในคุ้ม กลุ่ม หรือเขตที่รับผิดชอบ โดยข้อมูลครัวเรือนอาจประกอบด้วยข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน เครื่องใช้ไฟฟ้า พาหนะ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยเป็นต้น ทั้งนี้ ข้อมูลครัวเรือน กม. สามารถกำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม 1.2 ข้อมูลหมู่บ้าน กม. ออกแบบการจัดเก็บข้อมูลหมู่บ้าน โดย 1) รวบรวมจากข้อมูลครัวเรือน 2) จัดเก็บข้อมูลอื่น ๆ ของหมู่บ้าน เช่น ถนน ป่า ที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ร่วมกัน คลอง หนอง บึง ศาสนสถาน ฯลฯ
2. การเตรียมการประชุมและหมู่บ้าน	เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว กม. มีหน้าที่สรุป รวบรวม และวิเคราะห์ในเบื้องต้นก่อนจัดร่างแผนพัฒนาหมู่บ้านนำเสนอในที่ประชุมหมู่บ้าน ในขั้นตอนการเตรียมการประชุมหมู่บ้าน กม. มีหน้าที่ ดังนี้ 2.1 กำหนดวัน เวลา และสถานที่จัดเวทีการประชาคม รูปแบบ การจัดการประชุมและระเบียบวาระ ลำดับการนำเสนอ 2.2 แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน เพื่อนำแผนงาน/โครงการร่วมบูรณาการ 2.3 แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน เพื่อเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้/สนับสนุนการจัดการประชุมและกระบวนการจัดทำ **“แผนพัฒนาหมู่บ้าน”** ร่วมกับหมู่บ้าน 2.4 แจ้งอำเภอล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน เพื่อมอบหมายทีมตำบลร่วมเป็นพี่เลี้ยงในการประชุมประชาคมร่วมกับหมู่บ้าน 2.5 แจ้งผู้แทนครัวเรือนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีอยู่ในหมู่บ้านล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 3 วัน เพื่อเข้าร่วมประชุม 2.6 คณะทำงานด้านจัดทำ**“แผนพัฒนาหมู่บ้าน”** จัดทำร่าง **“แผนพัฒนามู่บ้าน”** เพื่อเตรียมเสนอต่อที่ประชุมฯ
3. การประชุมหมู่บ้าน	ในการประชุมหมู่บ้านเพื่อพิจารณาร่างแผนพัฒนาหมู่บ้านตามที่ กม. จัดทำขึ้นและบูรณาการแผนกับแผนของส่วนราชการหรือแผนอื่น ๆ ที่มีในหมู่บ้าน โดย กม. มีบทบาทในการดำเนินการ ดังนี้ 3.1 การลงทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านไว้เป็นหลักฐานว่ามีตัวแทนครัวเรือนเข้าประชุมตามเกณฑ์ที่กำหนด 3.2 ดำเนินการประชุมทบทวนปรับปรุง **“แผนพัฒนาหมู่บ้าน”** โดย กม. นำเสนอร่าง **“แผนพัฒนาหมู่บ้าน”** ที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ที่ประชุมพิจารณา โดยที่ประชุมฯอาจมีมติเห็นชอบหรือมีการเพิ่มเติมข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นหรือตัดทอนส่วนที่ไม่จำเป็นออกตามมติที่ประชุมฯ

ขั้นตอน	รายละเอียด
	3.3 จัดหมวดหมู่ข้อมูล แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ทั้งนี้ ทุกโครงการ กิจกรรมที่ระบุตามแผนฯ จะต้องสอดคล้องกับข้อมูลที่แท้จริงที่ได้จากการจัดเก็บในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ 3.3.1 **ด้านเศรษฐกิจ** เช่น โครงการ/กิจกรรมที่สามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว การส่งเสริมและพัฒนาการประกอบอาชีพหลัก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านฝีมือ แรงงาน การเกษตร ค้าขาย เป็นต้น 3.3.2 **ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต** เช่น โครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง เช่น การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย พึ่งพาคนอื่นมากกว่าตนเอง การจัดสวัสดิการของหมู่บ้าน การก่อสร้างหรือซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เป็นต้น 3.3.3 **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** เช่น โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการเตรียมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การปลูกป่าทดแทน การคัดแยกและจัดการขยะ เป็นต้น 3.3.4 **ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย** เช่น โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การตั้งเวรยามรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ การหาข่าว การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหมู่บ้านข้างเคียง เป็นต้น 3.3.5 **ด้านการบริหารจัดการ** เช่น โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างกฎกติกาของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร การตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เป็นต้น 3.4 หลังจากที่ประชุมหมู่บ้านได้เสนอโครงการ/กิจกรรมและมีการจัดหมวดหมู่ของโครงการ/กิจกรรม ออกเป็น 5 ด้านแล้ว ให้ กม. เสนอให้ที่ประชุมหมู่บ้านจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรมในแต่ละด้านทุกโครงการ/กิจกรรมว่าแต่ละโครงการ/กิจกรรมมีความสำคัญมากน้อยอย่างไร โดยอาจมีการให้คะแนนแล้วเรียงลำดับจากโครงการ/กิจกรรมที่มีความสำคัญมากที่สุด ไปหาโครงการ/กิจกรรมที่มีความสำคัญน้อยที่สุดให้ครบทุกด้าน 3.5 เมื่อจัดเรียงลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรมในทุก ๆ ด้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ที่ประชุมฯ ร่วมกันพิจารณาว่า 1) โครงการ/กิจกรรมใด ที่หมู่บ้านสามารถดำเนินการได้เอง 2) โครงการ/กิจกรรมใด ที่หมู่บ้านต้องร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก 3) โครงการ/กิจกรรมใด ที่หมู่บ้านมอบหมายให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ เพราะเกินขีดความสามารถของหมู่บ้าน 3.6 เมื่อได้มีการจัดเรียงลำดับความสำคัญและพิจารณาแนวทางการดำเนินการของแต่ละโครงการ/กิจกรรมแล้ว ให้ กม. ขอให้ที่ประชุมฯ ลงมติว่าจะเห็นชอบ ตามที่ได้มีการเรียงลำดับความสำคัญและแนวทางการดำเนินการที่กำหนดหรือไม่ ทั้งนี้ หากที่ประชุมฯ ยังไม่สามารถลงมติได้ เนื่องจากยังไม่ได้ข้อสรุปในเรื่องใด กม. ต้องจัดให้การประชุมฯ ใหม่ เพื่อร่วมกันพิจารณาจนได้ข้อยุติ 3.7 เมื่อพิจารณาจนได้ข้อยุติแล้ว กม. ต้องจัดทำบันทึกผลการประชุมฯ ไว้เป็นหลักฐาน

ขั้นตอน	รายละเอียด
4. การจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน"	หลังจากประชุมหมู่บ้านตามขั้นตอนที่ 3 และได้ข้อสรุปแล้ว คณะทำงานด้านจัดทำ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน" จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากการประชุมหมู่บ้านไปจัดทำ **"ร่างแผนพัฒนาหมู่บ้าน"**เป็นรูปเล่มเพื่อเสนอ ที่ประชุม **กม.** ให้ความเห็นชอบและรับรองเป็น **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** ทั้งนี้ "ร่างแผนพัฒนาหมู่บ้าน" ต้องประกอบด้วย - โครงการ/กิจกรรมที่หมู่บ้านดำเนินการเอง - โครงการ/กิจกรรมที่หมู่บ้านร่วมกับหน่วยงาน/องค์กรอื่นดำเนินการ - โครงการ/กิจกรรมที่หมู่บ้านมอบหมายให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการเพราะเกินขีดความสามารถของหมู่บ้าน
5. การให้ความเห็นชอบและรับรอง "แผนพัฒนาหมู่บ้าน"	เมื่อคณะทำงานด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านได้ปรับปรุงร่างแผนพัฒนาหมู่บ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้เรียกประชุมหมู่บ้านเพื่อร่วมพิจารณาร่างแผนฯ อีกครั้ง เพื่อให้ความเห็นชอบแผนฯ ทั้งนี้การประชุมฯ ต้องมีตัวแทนครัวเรือน ๆ ละ 1 คน เข้าร่วมประชุมฯ ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่จริงภายในหมู่บ้าน 5.1 ถ้าที่ประชุมฯ เห็นชอบ ให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธาน กม. ลงนามรับรองและประกาศใช้เป็น **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** 5.2 ถ้าที่ประชุมฯ มีมติให้แก้ไขเพิ่มเติมให้คณะทำงานฯ แก้ไขเพิ่มเติมตามมติที่ประชุมฯ แล้วให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธาน กม. ลงนามรับรองและประกาศใช้เป็น **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"**
6. การประสานและการใช้ "แผนพัฒนาหมู่บ้าน"	คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้านสำเนาเอกสารแผนพัฒนาหมู่บ้านฉบับสมบูรณ์ที่ผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธาน กม. ลงนามรับรองแล้ว เพื่อ 6.1 จัดเก็บ **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** ไว้ใช้ประโยชน์ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน (โครงการ/กิจกรรมที่ทำเองได้ให้ กม. และประชาชนร่วมกันทำ) 6.2 จัดส่ง **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด/เทศบาลตำบล/องค์การบริหารส่วนตำบล) เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว (โครงการ/กิจกรรมที่เกินขีดความสามารถของหมู่บ้าน หรือต้องร่วมกับหมู่บ้านดำเนินการ 6.3 จัดส่ง **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** ให้คณะอนุกรรมการระดับอำเภอ (อ.ก.อ.) เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาอำเภอ และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด (โครงการ/กิจกรรมที่เกินขีดความสามารถของหมู่บ้าน หรือต้องร่วมกับหมู่บ้านดำเนินการ) 6.4 จัดส่ง **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาของส่วนราชการ หรือหน่วยงานดังกล่าว เช่น เกษตร สาธารณสุข ตำรวจ ทหาร เป็นต้น (โครงการ/กิจกรรมที่เกินขีดความสามารถของหมู่บ้าน หรือต้องร่วมกับหมู่บ้านดำเนินการ)

ขั้นตอน	รายละเอียด
	6.5 จัดส่งให้องค์กรเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) เพื่อประสานและบูรณาการแผน (โครงการ/กิจกรรมที่เกินขีดความสามารถของหมู่บ้าน หรือต้องร่วมกับหมู่บ้านดำเนินการ)
7. การตรวจสอบและการติดตามการดำเนินการตาม "แผนพัฒนาหมู่บ้าน"	คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้าน มีหน้าที่ตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตาม **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** ดังนี้ 7.1 ตรวจสอบการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการในเขตหมู่บ้านให้มีความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือไม่อย่างไร 7.2 ตรวจสอบผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ ภายในหมู่บ้านและร่วมกันหาแนวทางแก้ไข หรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยแก้ไขปัญหา 7.3 ติดตามเร่งรัดการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้รับผิดชอบโครงการ 7.4 ตรวจสอบแผนงาน/โครงการ และระดมสรรพกำลังภายในหมู่บ้านเพื่อดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่หมู่บ้านมีศักยภาพสามารถดำเนินการได้ 7.5 รายงานผลการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่ดำเนินการแล้วเสร็จต่อที่ประชุมหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของหมู่บ้านให้รับทราบอย่างแพร่หลาย
8. การทบทวนปรับปรุง "แผนพัฒนาหมู่บ้าน"	หมู่บ้านต้องทบทวนหรือปรับปรุง **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** ตามขั้นตอนที่ 1-6 อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้ **"แผนพัฒนาหมู่บ้าน"** เป็นปัจจุบัน สามารถใช้เป็นแนวทางการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาหมู่บ้านภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนภาพแสดงการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

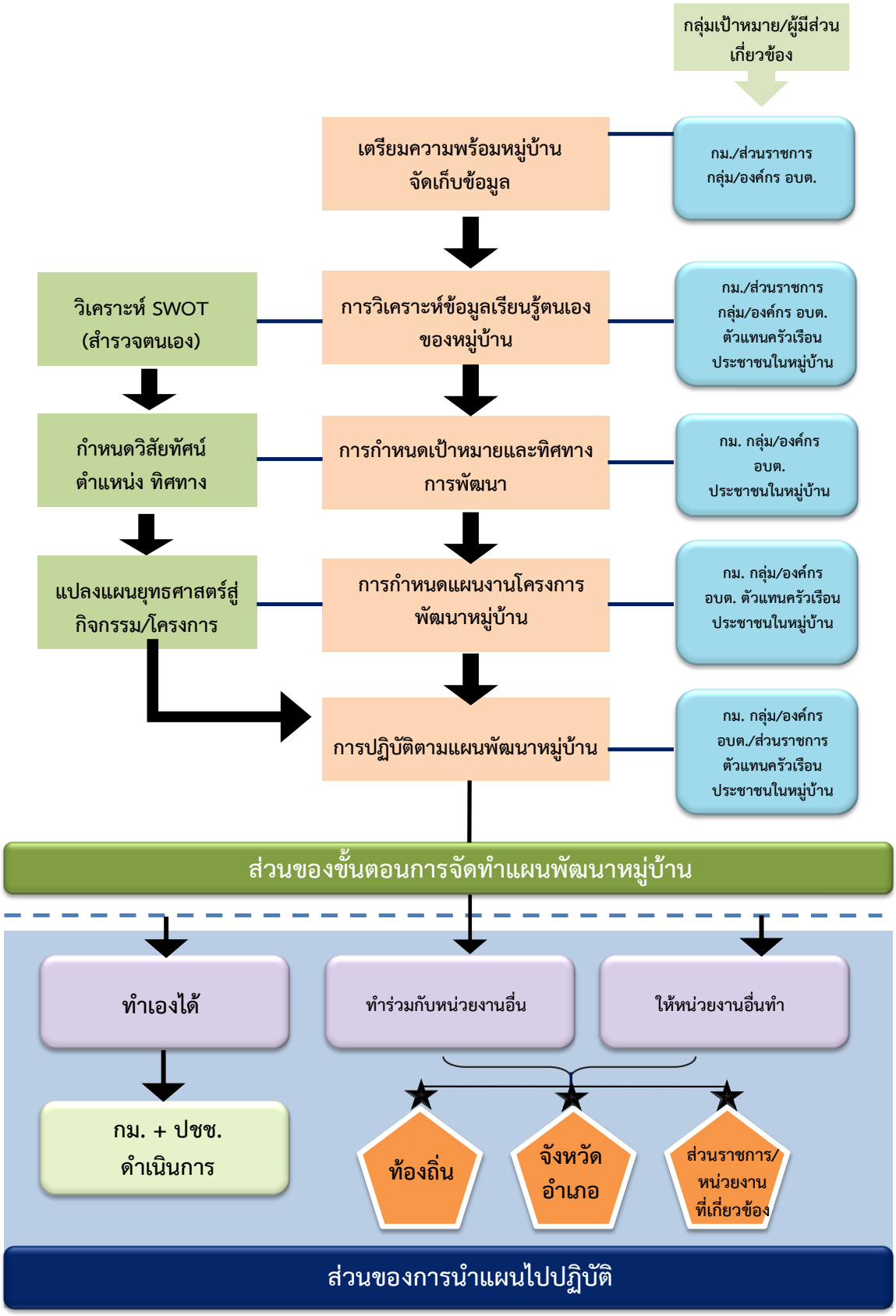

/โครงการ...

โครงการสำคัญที่ควรบรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ปัจจุบันหมู่บ้านได้รับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทั้งประชาชน ครอบครัว หรือต่อการพัฒนาหมู่บ้านและประเทศในที่สุด จำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป โดยคณะกรรมการหมู่บ้านในฐานะที่เป็นผู้มีความใกล้ชิดกับประชาชน เข้าใจในสภาพปัญหาต่าง ๆ ของหมู่บ้าน จะต้องมีการสำรวจ จัดทำข้อมูล รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับประชาชน เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาและนำโครงการสำคัญดังต่อไปนี้ บรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1. โครงการ/กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่หยั่งรากลึกลงในสังคมไทยทุกระดับและบ่อนทำลายทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตสำคัญของชาติ นอกจากนั้น ยังเป็นบ่อเกิดของปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย ดังนั้น กม. ควรร่วมกับประชาชนในหมู่บ้าน ริเริ่ม และดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมที่จะสามารถทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดด้วยการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งนี้ โครงการ/กิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ควรต้องประกอบด้วย

1.1 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านดำเนินการเอง เช่น การตั้งเวรยามรักษาความปลอดภัย การเฝ้าระวังสอดส่องพฤติกรรมของผู้มีพฤติกรรมเสี่ยง แล้วดำเนินการและหรือแจ้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการ

1.2 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การตั้งจุดตรวจจุดสกัดร่วมกับฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ การจัดค่ายคืนคนดีสู่สังคม หรือค่ายบำบัด การจัดอบรมให้ความรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติดให้แก่กลุ่มเสี่ยง เป็นต้น

1.3 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านมอบให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ เช่น ชี้เป้า หรือแจ้งเบาะแสให้ตำรวจหรือฝ่ายปกครองดำเนินการ เป็นต้น

2. โครงการ/กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้และลดรายจ่ายของครัวเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งปัญหาความยากจนก็เป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้ สาเหตุอาจเกิดจากการเดินตามกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม จึงทำให้คนไทยบางส่วนต้องประสบกับปัญหาความยากจน บางรายจนซ้ำ ๆ แต่บางรายอาจยากจนด้วยเหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอื่น ๆ เช่น ภัยธรรมชาติ ความไม่รู้กฎหมายจึงถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน เป็นต้น ดังนั้น เพื่อทำให้ประชาชนในหมู่บ้านหลุดพ้นจากปัญหาความยากจนและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน กม. ควรกำหนดโครงการ/กิจกรรมที่จะสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้านด้วย ดังนี้

2.1 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านสามารถดำเนินการได้เอง เช่น การสร้างความตระหนักให้ประชาชนในหมู่บ้านเล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต การรณรงค์ให้ ลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งฟุ่มเฟือย การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ เพื่อลดรายจ่ายในการซื้ออาหาร การทำไร่นาสวนผสมหรือการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

2.2 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การฝึกอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ลดรายจ่าย การให้ความรู้ด้านกฎหมายเพื่อมิให้ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนหรือกลุ่มคนที่ไม่หวังดี การพัฒนาอาชีพหลักโดยหลักวิชาการหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ การใช้ประโยชน์และบริหารจัดการที่ดินหรือทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุด การตลาด เป็นต้น

/2.3 โครงการ...

2.3 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านมอบให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การขุดลอกคู คลอง หนอง บึง เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเกษตรและอุปโภค/บริโภค การสร้างหรือปรับปรุงถนนเพื่อขนส่งผลผลิตทางเกษตรออกสู่ตลาด เป็นต้น

3. โครงการ/กิจกรรม ที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เนื่องจากปัจจุบันปัญหาภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นผลพวงจากสภาวะโลกร้อนได้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และการเกิดภัยพิบัติขึ้นในแต่ละครั้ง สร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมหาศาล เช่น การเกิดคลื่นยักษ์สึนามิในประเทศไทย เมื่อปี 2547 และที่ประเทศญี่ปุ่น เมื่อปี 2554 การเกิดมหาอุทกภัยในประเทศไทย กัมพูชา เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และอีกหลาย ๆ ประเทศในปี 2554 นอกจากนั้นยังมีภัยแล้ง ภัยหนาว และภัยธรรมชาติอื่น ๆ เกิดขึ้นอีกมากมาย ดังนั้น เพื่อเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านรองรับหากมีเหตุการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้านด้วย ยกตัวอย่างเช่น

3.1 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านสามารถดำเนินการได้เอง เช่น การสำรวจข้อมูลบุคคล ครัวเรือน สถานที่เสี่ยงที่จะประสบภัยเพื่อวางแผนเตรียมการป้องกัน การซักซ้อมเส้นทางการอพยพหรือจุดพักพิงชั่วคราวเมื่อเกิดภัย การส่งสัญญาณเพื่อแจ้งเตือนภัย การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ป่วย ผู้พิการด้อยโอกาสที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ การจัดทำฝายชะลอน้ำ เป็นต้น

3.2 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านมอบให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชนรองรับเมื่อเกิดภัยพิบัติ การจัดทำฝายน้ำล้น เป็นต้น

3.3 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านมอบให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การจัดทำระบบแจ้งเตือนภัยแบบอัตโนมัติ การขุดลอก ปรับปรุง รื้อถอนสิ่งกีดขวางทางน้ำ การก่อสร้างระบบ หรือสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันภัย เช่น เขื่อนป้องกันคลื่น การก่อสร้างฝายน้ำล้น เป็นต้น

4. โครงการ/กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร ทั้งนี้ เนื่องจากประชากรไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ และปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากทั้งภัยพิบัติ อันเป็นผลพวงจากสภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของแมลงศัตรูพืช รวมทั้งผลกระทบจากราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และสิ่งสำคัญการก้าวสู่ “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ในปี 2558 ที่จะมีการเปิดเสรีในทุก ๆ ด้านของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ ซึ่งจะทำให้ต้องมีการแข่งขันกันในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเกษตรที่ประเทศไทยค่อนข้างจะเสียเปรียบในด้านค่าแรงและต้นทุนการผลิต ดังนั้น หมู่บ้านจึงต้องเรียนรู้และเตรียมการรองรับ โดยในแผนพัฒนาหมู่บ้านจะต้องมีโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรบรรจุไว้ ยกตัวอย่างเช่น

4.1 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านสามารถดำเนินการได้เอง เช่น การเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพของดิน การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อใช้ในกระบวนการผลิต การลดการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืชและใช้สารชีวภาพแทน การปรับปรุงคุณภาพของดิน การแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวหรือดินเค็ม เป็นต้น

4.2 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การหาตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง การแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น

/4.3 โครงการ...

4.3 โครงการ/กิจกรรมที่หมู่บ้านมอบให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การให้ความรู้เรื่อง "ประชาคมอาเซียน" (ASEAN Community) การปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การก่อสร้างระบบชลประทานเพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร เป็นต้น

5. โครงการ/กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันประชาชนในระดับฐานรากส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีความรู้ ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้ผู้ไม่หวังดีชักจูงไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควรได้โดยง่ายและส่วนใหญ่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเฉพาะการลงคะแนนเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ ส่วนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ยังไม่ค่อยปรากฏให้เห็น ทั้ง ๆ ที่เป็นสิทธิที่สามารถกระทำได้และมีกฎหมายรองรับ ดังนั้น หมู่บ้านจึงควรมีโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนบรรจุไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้านด้วย ยกตัวอย่างเช่น

5.1 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านสามารถดำเนินการได้เอง เช่น การประชุมปรึกษาหารือเพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง การเปิดรับฟังความคิดเห็นของทุกกลุ่ม การติดตามตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น

5.2 โครงการ/กิจกรรม ที่หมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานภายนอกดำเนินการ หรือมอบให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ เช่น การให้ความรู้แก่ประชาชนถึงสิทธิและหน้าที่ทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยและการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย รวมทั้งถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

ปฏิทินและช่วงเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

แผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นข้อมูลแรกที่จะส่งต่อหรือเชื่อมโยงไปยังแผนระดับต่าง ๆ คือ แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด เป็นต้น ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่มีการกำหนดระยะเวลาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเหมือนเช่นแผนขององค์กรอื่น ๆ เป็นแผนฯ 1 ปี แผนฯ 3 ปี ไว้ก็ตาม แต่เพื่อให้แผนพัฒนาหมู่บ้านสามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงกับห้วงเวลาของการจัดทำแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด จึงได้กำหนดปฏิทินการดำเนินการไว้ ดังนี้

เดือน (ระยะเวลา)	รายละเอียด
1. ระหว่างเดือนตุลาคม - มกราคม	1. คณะกรรมการหมู่บ้าน จะต้องวางแผนการในการเตรียมหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาลตำบล) ชุดปฏิบัติการประจำตำบลพัฒนากร ภาคประชาชนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้านเพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบ แนวทางและช่วงเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งในเรื่องของการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ ประมวลสรุปผลข้อมูล และการจัดการประชุมหมู่บ้านเพื่อลดความซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพและลดภาระของประชาชน

เดือน (ระยะเวลา)	รายละเอียด
	2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการจัดทำการประชุม พร้อมทั้งเข้าร่วมรับฟังปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน 3. ชุดปฏิบัติการประจำตำบลสนับสนุนองค์ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนากรจะต้องเข้ามาสนับสนุนการเป็นวิทยากรกระบวนการและการให้ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านแก่ กม. ด้วย 4. ประชาชนในหมู่บ้าน ต้องให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตั้งแต่การจัดเก็บข้อมูล ร่วมกันคิด วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไข 5. การประเมินศักยภาพของหมู่บ้าน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน เช่น ข้อมูล กชช.2 ค. ข้อมูล จปฐ. การระบุปัญหา ความต้องการของหมู่บ้าน การกำหนดทิศทางการพัฒนาของหมู่บ้าน การกำหนดแผนงานหรือโครงการ กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน
2. ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม	1. คณะกรรมการหมู่บ้าน จัดการประชุมเพื่อนำผลจากกระบวนการมีส่วนร่วมของหมู่บ้าน หรือจากการประชุมฯ ของหมู่บ้านที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 (การประชุมหมู่บ้าน) มาพิจารณากลั่นกรอง และปรับหรือจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วจัดแยกประเภทปัญหาที่ต้องการแก้ไข ดังนี้ - โครงการที่หมู่บ้านดำเนินการเอง - โครงการที่หมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานอื่นดำเนินการ -โครงการที่เกินศักยภาพของหมู่บ้านและมอบหมายให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ 2. คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้านจัดทำรูปเล่มแผนพัฒนาหมู่บ้านฉบับสมบูรณ์เสนอประธาน กม. รับรอง พร้อมทั้งประกาศใช้แผนฯ ให้ประชาชนใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านต่อไป
3. เดือนเมษายน	คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จัดส่งแผนพัฒนาหมู่บ้านให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานและเชื่อมโยงแผนฯ ดังนี้ 1. จัดส่งให้องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลตำบลเพื่อเป็นข้อมูลจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. จัดส่งให้องค์กรประสานงานชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) เพื่อนำไปจัดทำแผนระดับตำบล 3. จัดส่งให้อำเภอเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาอำเภอ

เดือน (ระยะเวลา)	รายละเอียด
	4. จัดส่งให้หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนของหน่วยงานนั้น ๆ ต่อไป
4. เดือนเมษายน – กันยายน	คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้เอง และหรือโครงการ/กิจกรรมที่ร่วมกับหน่วยงานภายนอกร่วมดำเนินการ แล้วเก็บรวบรวมผลการดำเนินการไว้เป็นข้อมูลผลงานของ กม. และผลงานของหมู่บ้าน
5. เดือนพฤษภาคม – กันยายน	คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ติดตามผลการประสานเชื่อมโยงแผนฯ กับหน่วยงาน/องค์กร ที่ได้จัดส่งแผนฯ ให้ว่า ได้รับการตอบสนองหรือไม่อย่างไร รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรมที่หน่วยงานภายนอกเข้ามาดำเนินการในหมู่บ้านว่าเป็นอย่างไร สามารถตอบสนองปัญหาของหมู่บ้านได้หรือไม่ หรือสมควรแก้ไข เพิ่มเติม หรือปรับปรุงอย่างไร

ข้อแนะนำเพิ่มเติม

1) คณะกรรมการหมู่บ้านควรมีการทบทวน ตรวจสอบข้อมูล และปรับโครงการ/กิจกรรมตามแผนพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นปัจจุบันอยู่ตลอด ทั้งนี้ เพื่อให้พร้อมกับการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้ทันที อีกทั้งยั้งเป็นการตรวจสอบว่าโครงการ/กิจกรรมใดที่ยังไม่ได้ดำเนินการ โครงการ/กิจกรรมใดที่อยู่ระหว่างดำเนินการ โครงการ/กิจกรรมใดบ้างที่ไม่จำเป็น หรือหมู่บ้านไม่ต้องการแล้ว

2) อำเภอควรมอบหมายทีมงานหรือคณะทำงานเพื่อสนับสนุนคณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำแผนฯ โดยเฉพาะในด้านข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ข้อมูลทางวิชาการ และกระบวนการในการปรับปรุงแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน

แนวทางปฏิบัติกรณีมีส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ขอเพิ่มแผนงานเฉพาะด้าน

ตามที่ได้กำหนดหมวดหมู่ข้อมูล แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย และด้านบริหารจัดการ แต่หากมีส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต้องให้หมู่บ้านเพิ่มด้านหรือแผนงานขึ้นมาเพื่อเป็นข้อมูลตามภารกิจที่เกี่ยวข้องของส่วนราชการหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

1. หากพิจารณาแล้วเห็นว่า แผนงานที่เสนอมานั้นควรบรรจุไว้ในด้านต่าง ๆ ที่กำหนดไว้แล้ว แต่ยังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มด้านใหม่ขึ้นมา ให้ กม. นำแผนงานนั้นบรรจุไว้ในด้านที่เห็นสมควร

2. หากพิจารณาแล้วเห็นว่า แผนงานที่เสนอมานั้นมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาของหมู่บ้านให้พิจารณาว่า ควรเพิ่มในด้านใด หากไม่สามารถเพิ่มในด้านใด ๆ ได้ จะแยกเป็นด้านใหม่เพิ่มอีก 1 ด้านก็ได้ หรือ

3. หากพิจารณาแล้วเห็นว่า แผนงานที่เสนอมานั้นไม่สามารถบรรจุไว้ในด้านใด ๆ ทั้ง 5 ด้านได้เลยและแผนดังกล่าวไม่ใช่ปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน ให้คณะกรรมการหมู่บ้านประชุมเพื่อลงมติ ควรจะเพิ่มแผนงานนั้น ๆ ไว้ในแผนพัฒนาหมู่บ้านหรือไม่

/บทบาท...

บทบาทของส่วนราชการ หน่วยงาน และภาคีที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริม สนับสนุนบทบาทของ กม. ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1. สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการบูรณาการในระดับนโยบาย

2. กรมการปกครอง เป็นหน่วยงานหลักในการทำความเข้าใจและซักซ้อมแนวทางปฏิบัติในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีที่ทำการปกครองจังหวัด และที่ทำการปกครองอำเภอ เป็นหน่วยงานประสานการทำงานในระดับพื้นที่

3. กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาวิทยากร กระบวนการและระบบการรับรองมาตรฐานแผน โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นหน่วยงานประสานการทำงานในระดับพื้นที่

4. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลักในการสร้างความเข้าใจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. ภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เครือข่ายแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค องค์กรประสานงานชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) สภาองค์กรชุมชนตำบล (ศอช.ต.) เป็นต้น เป็นองค์กรที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในเรื่องการจัดทำแผนชุมชนซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านสามารถประสานการทำงานในระดับพื้นที่ได้ เพื่อให้การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กฎหมาย ระเบียบ หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

แผนพัฒนาหมู่บ้านจะเป็นฐานข้อมูลแรกสุดของการเชื่อมโยงแผนระดับต่าง ๆ เช่น แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอ และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ซึ่งเป็นจุดเชื่อมสุดท้ายในการจัดทำคำของบประมาณของจังหวัด ดังนั้น หากคณะกรรมการหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำของบประมาณแล้ว ก็จะทำให้การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

- มาตรา 78 (2) กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่

- มาตรา 87 (1) กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550

- มาตรา 53/1 กำหนดให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัด โดยกำหนดให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551

/- มาตรา ...

- มาตรา 53/2 กำหนดให้นำหลักเกณฑ์และวิธีการมาใช้บังคับการจัดทำแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดโดยอนุโลม

- มาตรา 52 วรรคสาม กำหนดให้จังหวัดหรือกลุ่มจังหวัด ยื่นคำขอจัดตั้งงบประมาณได้และให้ถือว่าจังหวัดกลุ่มจังหวัดเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

3. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551

4. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551

5. ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548

6. หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท 0211.3/ว 1269 ลงวันที่ 26 เมษายน 2553 เรื่อง การบูรณการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน

7. หนังสือกรมการปกครอง ด่วนที่สุด ที่ มท 0310.3/ว 27284 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2553 เรื่อง ซักซ้อมแนวทางการบูรณการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

****

ภาคผนวก